

ضيافت رمضان در چه مكاني برگزار مي‌شود؟

بسته بودن درهاي جهنم

«مگر نمي‌گويند كه در ماه رمضان درهاي جهنم بسته است و شياطين در غل و زنجيرند؟ پس چرا گاهي با اينكه روزه‌داريم، مرتكب گناه مي‌شويم؟ اگر پاي وسوسه شيطان در ميان نيست، پس ريشه اين گناهان به كجا برمي‌گردد؟»

اگر چنين سؤالاتي براي شما هم پيش آمده و مايليد پاسخ آنها را بدانيد، تا انتها ما را همراهي كنيد. در اين نوشتار ابتدا به معرفي ساختار نفس انسان به‌عنوان محل برگزاري ضيافت رمضان مي‌پردازيم و سپس توضيح مي‌دهيم كه بسته بودن درهاي جهنم در اين ماه به چه معناست و چه ارتباطي بين بهشت و جهنم با قواي نفس ما وجود دارد.

محل برگزاري ضيافت رمضان

خانه به هم ريخته و مهمان سرزده. اتفاقي كه كابوس مشترك اكثر خانواده‌هاست. براي اكثر ما بدترين اتفاق اين است كه در محلي شلخته و نامرتب از مهمان پذيرايي كنيم. اصولاً پاكي و طهارت مكان ميهماني، از مهم‌ترين نكاتي است كه قبل از برگزاري هر ضيافتي مورد توجه قرار مي‌گيرد. در مورد ضيافت رمضان هم همين‌طور است با اين تفاوت كه محل برگزاري اين ميهماني مكاني خارجي نيست، بلكه قلب ما مكان اين ميهماني است و اين ضيافت در «نفس» ما برگزار مي‌شود. بنابراین طهارت نفس به‌عنوان محل برگزاري اين جشن بزرگ، اهميت فوق‌العاده‌اي دارد.

ورودی‌های نفس

نفس ما از پنج قوه اصلی تشکیل شده: **حس، خیال، وهم، عقل و بخش انسانی**.

«**حواس پنج‌گانه**» ما همان بخش حسی نفس ما هستند. ورودی‌های حواس پنج‌گانه اولین خوراک‌های نفس ما را تشکیل می‌دهند. بعد از شکل گرفتن شناخت حسی، تصویری از محسوسات در ذهن ما باقی می‌ماند که به آن «صورت خیالی» می‌گوییم. درکِ صورت‌های خیالی، آرشیبو و نگهداری از آن‌ها کار «**قوه خیال**» است.

علاوه بر این بعضی مفاهیم مانند عشق از جنس ماده نیستند و صورت و شکل خاصی ندارند، بنابراین حواس پنج‌گانه از درک آن‌ها عاجزند. درک این مفاهیم انتزاعی وظیفه «**قوه عقل**» و «**قوه واهمه**» است، با این تفاوت که عقل معانی کلی را درک می‌کند و واهمه معانی جزئی را. مثلاً درک مفهوم عشق به طور کلی کار عقل است اما عشق شما به مادرتان، یک مفهوم جزئی است و درک آن توسط قوه واهمه صورت می‌گیرد.

کنترل ورودی‌های نفس

طهارت نفس یعنی پاک نگه داشتن تمامی این قوا. در این بین نقش قوای حسی از بقیه بیشتر و مهم‌تر است، زیرا این حواس پنج‌گانه هستند که خوراک قوه خیال و وهم را فراهم می‌کنند و اگر آلوده شوند خیال و وهم نیز آلوده خواهند شد. در بین قوای حسی نیز اهمیت قوه بینایی و شنوایی از بقیه بالاتر است، زیرا بیشتر ورودی‌های نفس ما از طریق این دو قوه وارد می‌شوند. شاید تجربه کرده باشید، وقتی که صحنه گناه‌آلودی را می‌بینید اثر آن تا مدت‌ها در خیال شما باقی می‌ماند و به این

راحتی‌ها دست از سرتان بر نمی‌دارد، یا وقتی که اجازه می‌دهید پشت سر دیگران با شما صحبت کنند، قوه‌ی واهمه‌ی شما به چیزهایی که شنیده‌اید پر و بال می‌دهد و کم‌کم احساس تنفر و انزجار نسبت به آن شخص را در درون شما برمی‌انگیزد.

جهنم، ظهور نفس ماست

عده‌ای از مردم فکر می‌کنند، بهشت و جهنم مکان‌هایی دور از دسترس و خارجی هستند، که ما با آن‌ها فاصله‌ی زمانی و مکانی داریم و همان‌طور که به خانه‌ی همسایه یا پارک سر کوچه می‌رویم، پس از مرگ، وارد بهشت یا جهنم می‌شویم. درحالی‌که چنین تصویری کاملاً اشتباه است.

بهشت و جهنم هر دو در درون خود ما و از ظهورات نفس ما هستند. در واقع این درون خود انسان است که در قیامت در قالب بهشت یا جهنم ظهور پیدا می‌کند. ما انسان‌ها مثل یک مجسمه‌ساز، دائماً در حال شکل دادن به نفس خود هستیم و این که در نهایت در این نفس بهشت را ساخته باشیم یا جهنم را، بستگی به خوراک‌ها و ورودی‌هایی دارد که از طریق حواس پنج‌گانه در اختیار نفسمان قرار می‌دهیم.

هفت در جهنم و هشت در بهشت

پیامبر اکرم (صلی‌الله‌علیه‌وآله) در خطبه‌ی شعبانیه که در آخرین جمعه‌ی ماه شعبان ایراد کردند، فرمودند: «ای مردم! درهای بهشت در ماه رمضان گشوده است، از خدا بخواهید که [این درها را] به روی شما نبندد؛ و درهای جهنم بسته است، از خدا

بخواهید که آن‌ها را به روی شما باز نکند و شیاطین دربند هستند، از خدا بخواهید که آن‌ها را بر شما مسلط نسازد». هم‌چنین در روایتی از ایشان نقل شده است که: «بهشت هشت در و جهنم هفت در دارد».^[۱]

حال برگردیم به سؤالی که در ابتدا مطرح کردیم: منظور از بسته بودن درهای جهنم چیست؟ آیا این فرموده پیامبر(صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) به این معناست که کسی در ماه رمضان گناه نمی‌کند؟

خواجه نصیرالدین طوسی (رحمة‌الله‌علیه) در رابطه با این موضوع تعبیر لطیفی دارد. ایشان می‌فرماید هفت در جهنم همان حواس پنج‌گانه به اضافه قوه خیال و قوه واهمه است.^[۲] زیرا شیطان از طریق یکی از همین قوا وارد نفس می‌شود و انسان را وسوسه می‌کند. بنابراین بسته بودن هفت در جهنم در ماه رمضان به این معنا نیست که کسی توانایی انجام گناه ندارد، بلکه معنایش این است که اگر کسی واقعا روزه‌دار باشد و بر قوای نفس خود تسلط کامل داشته باشد، شیطان برای ورود به نفس او دستگیره‌ای ندارد؛ در نتیجه درهای جهنم خودبه‌خود به روی این شخص بسته می‌شود. در واقع هر گناهی که ما می‌شناسیم، یا دارای منشأ وهمی و خیالی است، یا توسط یکی از حواس پنج‌گانه صورت می‌گیرد و از این هفت در خارج نیست.

از طرف دیگر پیامبر(صلی‌الله‌علیه‌وآله) می‌فرماید درهای بهشت در این ماه باز است. خواجه نصیرالدین طوسی(رحمة‌الله‌علیه) درهای بهشت را همان هفت دری می‌داند که درباره جهنم گفتیم به اضافه قوه «عقل». در واقع حواس پنج‌گانه و قوای وهم و خیال، هم می‌توانند وسیله ورود به جهنم باشند و هم وسیله ورود به بهشت. بستگی دارد به این که ما چه خوراکی در اختیار آن‌ها قرار می‌دهیم. اما قوه عقل فقط وسیله ورود به بهشت است، زیرا عقل رسول باطنی وجود ماست و اشتباه نمی‌کند، مگر آن که آلودگی‌های قوه خیال و واهمه بر روی آن تأثیر بگذارد که در آن صورت دیگر اسمش عقل نخواهد بود. بنابراین این که می‌گویند خواب روزه‌دار عبادت و سکوتش تسبیح است، شامل همه روزه‌داران نمی‌شود، فقط شامل کسانی می‌شود که همه قوای نفسشان را از حرام پاک کرده و تمام قلبشان را متوجه خداوند کرده باشند.

¹ بحارالانوار، جلد 79، صفحه 114

² آغاز و انجام، جلد 1، صفحه 57

به عنوان نکته پایانی لازم است اضافه کنیم که ضیافت رمضان بهترین فرصت برای رشد نفس است. هیچ بلایی بالاتر از این نیست که نفس انسان پوچ و بی‌محتوا باقی بماند. البته این گفته ابداً به این معنا نیست که باید دانشمند باشیم، یا مثلاً کتاب‌های زیادی خوانده و اشعار زیادی را از حفظ باشیم، بلکه به این معناست که باید دارایی‌هایی را کسب کنیم که به درد حیات جاودانه ما در بهشت بخورد. فقط کسی که چنین دیدگاهی داشته باشد، ارزش واقعی ماه رمضان را درک می‌کند.

در پایان از شما دعوت می‌کنیم چنانچه تجربه مفیدی درباره روش کنترل قوای نفس دارید، در بخش نظرات با ما در میان بگذارید.